

स्वास्थ्य

- ईट्टा भट्टामा काम गर्न आउने गर्भवती महिला तथा काखे बालक सहितका आमाहरूलाई प्राथमिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बढाई सरक्षित मातृत्वको विकास गर्ने ।

- ईट्टा भट्टा तथा आसपासका समुदायहरूको स्वास्थ्य सेवामा पहुँच वृद्धि गर्न स्वास्थ्य चौकीलाई सहयोग तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

- ईट्टा भट्टा तथा आसपासका समुदायहरूमा स्वास्थ्य सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

- ईट्टा भट्टामा काम गर्ने कामदारको क्षमता अभिवृद्धि तथा जनचेतना जगाई सरकारी स्वास्थ्य सेवा लिन सम्बन्धित स्वास्थ्य निकायहरूमा जान अभिप्रेरित गर्ने ।

- भरुवाराशि र बडिखेल गा.वि.स तथा स्वास्थ्य चौकीहरूसँग समन्वय गरी महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूलाई अभिमुखिकरण तालिम दिई परिचालन गर्ने ।

- ईट्टा भट्टा तथा आसपासका समुदायमा समय समयमा घुम्ती स्वास्थ्य शिविर संचालन गर्ने ।

बाल संरक्षण

- जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूको पहिचान गरी प्रकृति हेरी जोखिम न्यूनिकरणमा आवश्यक पहल गर्ने ।
- बाल अधिकार संरक्षणको लागि ईट्टा उद्योगी, ईट्टा भट्टा उद्योग संघ, सरकारी निकाय तथा सरोकारवालाहरूसँग पैरवी तथा जनवकालत गर्ने ।

- ईट्टा भट्टामा बाल श्रम शोषण तथा बाल अधिकार हनन न्यूनिकरण गर्न अभिभावक, नाइकेहरू तथा ईट्टा उद्योगीहरूमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

- ईट्टा उद्योगी, ईट्टा भट्टा उद्योग संघ तथा सरोकारवालाहरूसँग आवश्यक सहकार्य र छलफल

गरि ईट्टा भट्टामा बाल संरक्षण आचार संहिता बनाउने र कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने ।

- ईट्टा भट्टाका बालबालिकाको शिक्षामा अधिकार सुनिश्चित गर्न जिल्ला शिक्षा कार्यालय, विद्यालय तथा सरोकारवालाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- आश्यकता अनुसार, बाल क्लबहरू गठन गर्ने/सक्रिय बनाउने र बाल अधिकार सम्बन्धि तालिम दिने ।

ईट्टा भट्टामा संचालन भैरहेका गतिविधिहरू

थप जानकारीका लागि

शहरी वातावरण व्यवस्थापन समाज

केन्द्रिय कार्यालय

प्रयागपोखरी-६, ललितपुर उप महानगरपालिका

फोन नं. ९७७ ०१ ५५३४७५८, ५५३३३२८

पोष्ट बक्स नं २७१, ललितपुर नेपाल

ईमेल: uems@wlink.com.np

वेबसाईट: www.uems.org.np

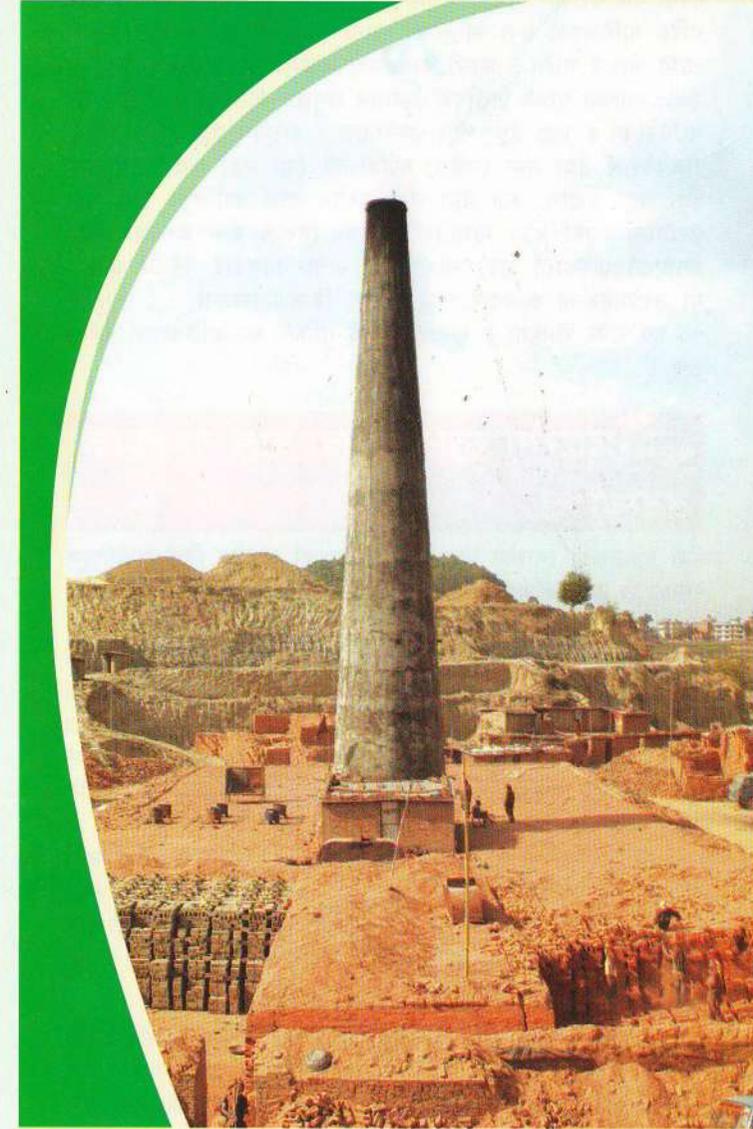
www.facebook.com/uemsnepal

फिल्ड कार्यालय

गोदावरी-१, टौखेल, ललितपुर

फोन नं. ०१ ६५२४५०३

संरक्षण परियोजना

पृष्ठभूमि

ललितपुर जिल्लामा अवस्थित भरुवाराशी तथा बडिखेल गा. वि. स. मा ८ वटा ईट्टा भट्टा उद्योगहरू संचालनमा रहेका छन् । हरेक वर्ष देशका विभिन्न दुर्गम तथा ग्रामिण जिल्लाका विपन्न तथा गरिब मानिसहरू ६-७ महिनाका लागि यी उद्योगहरूमा रोजगारीका लागि आउने गर्छन् । शहरी वातावरण व्यवस्थापन समाज (यूम्स) ले २०७० सालमा गरेको प्रारम्भिक अध्ययन अनुसार बडिखेल र भरुवाराशि गा.वि.स.का ६ वटा ईट्टा भट्टा उद्योगहरू : बोलबम ईट्टा भट्टा उद्योग, सन्तानेश्वर ईट्टा भट्टा उद्योग, बज्रबाराही ईट्टा भट्टा उद्योग, हनुमान ईट्टा भट्टा उद्योग, बज्र ईट्टा भट्टा उद्योग तथा कान्तिपुर ईट्टा भट्टा उद्योगमा जम्मा ५३२ भ्याउली (कामदारहरूले बास बस्नका लागि बनाएको अस्थायी घर) मा १९४२ जना कामदार रहेका छन् । यी उद्योगहरूका कामदार मध्ये १७.४% किशोरावस्थामा, ६% ५ देखि १० वर्ष उमेर समूहमा र ९.१७% ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरू रहेका छन् ।

ईट्टा भट्टाहरूमा स्वास्थ्य तथा बाल संरक्षणको अवस्था

ईट्टा भट्टाहरूमा स्वास्थ्य तथा बाल संरक्षणको अवस्था निकै चुनौतिपूर्ण रहेको छ । ईट्टा भट्टाहरूमा रहेका बालबालिकाहरूमा कुपोषण एक प्रमुख समस्याको रूपमा रहेको छ । त्यस्तै ईट्टा भट्टाहरूमा किशोरावस्थामा नै गर्भवती हुनेहरूको संख्या उल्लेखनीय छ र खाद्य असुरक्षाका कारण कुपोषित आमाहरूबाट कुपोषित बच्चाहरू जन्मिने गरेका छन् । प्रसव पूर्व र प्रसव पश्चात स्वास्थ्य जाँच गराउनको लागि नजिकको स्वास्थ्य चौकी वा स्वास्थ्य केन्द्रमा जानेहरूको संख्या एकदमै कम छ भने बच्चालाई ६ महिनासम्म आमाको दुध मात्र खुवाउनेहरूको संख्या पनि न्यून छ । यूम्सले गरेको प्रारम्भिक अध्ययन अनुसार बडिखेल र भरुवाराशि गा.वि.स.का ६ वटा ईट्टा भट्टाहरूमा रहेका ७३ गर्भवती महिला तथा २ वर्ष भन्दा कम उमेरका बच्चा भएका आमाहरू मध्ये ५१% लाई गर्भवती हुँदा नजिकको स्वास्थ्य चौकी वा स्वास्थ्य केन्द्रमा जवाउन जानुपर्छ भनेर थाहा नै छैन भने १९% ले यसलाई त्यति महत्त्व दिएको देखिँदैन ।

ईट्टा भट्टाहरूमा रहेका बालबालिकाहरूको शैक्षिक अवस्था दयनीय रहेको छ । बालबालिकाहरू विद्यालयमा भर्ना नै हुँदैनन् भने भर्ना भएका विद्यार्थीहरू पनि विद्यालय जाँदैनन् । बालबालिकाहरू अभिभावक सँगै ईट्टा पार्ने काम, ईट्टा बोक्ने, खच्चड धपाउने काममा संलग्न भएर वा ईट्टा भट्टामा खेलेर आफ्नो समय विताउने गर्दछन् । ईट्टा भट्टामा सुरक्षाको व्यवस्था नहुँदा हरेक वर्ष ईट्टा पार्न बनाईएको खाल्डोमा खसेर बालबालिकाहरूले ज्यान गुमाउँछन् । त्यस्तै भ्याउलीमा अस्थायी बसोवास, भीड तथा माद्यकपदार्थको सेवनले गर्दा महिला तथा बालबालिकाहरूले लैङ्गिक हिंसा तथा शोषणको सामना गर्नुपर्छ ।

ईट्टा भट्टाहरूमा खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छताको अवस्था

ईट्टा भट्टा उद्योगहरूमा खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छताको अवस्था एकदमै नाजुक रहेको छ । केहि ईट्टा भट्टामा उद्योगीको प्रयासबाट खानेपानीका संरचनाहरू निर्माण भएको भएतापनि ती संरचनाहरू आफैमा प्रयाप्त र सुरक्षित छैनन् र भएका संरचनाबाट वितरण गरिएको पिउने पानी पनि नेपाल खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड (Nepal Drinking Water Quality Standard) भित्र रहेको पाईदैन । यूम्सले गरेको प्रारम्भिक अध्ययन अनुसार बडिखेल र भरुवाराशि गा.वि.स.का ६ वटा ईट्टा भट्टाहरूमा काम गर्ने ७२.७% कामदारहरू सार्वजनिक धाराको पानी प्रयोग गरेतापनि पानी शुद्धिकरण गर्ने बानी व्यवहार अपनाएको पाईदैन । यसैगरी ७७% भ्याउलीमा शौचालयको व्यवस्था छैन र शौचालयको अभावका कारण ईट्टा भट्टाका कामदार खुल्ला दिशापिसाब गर्न बाध्य छन् । व्यक्तिगत सरसफाईमा ध्यान तथा जोखिमपूर्ण अवस्थाहरूमा साबुनपानीले हात धुने बानी अपनाउने कामदारको संख्या अत्यन्तै न्यून रहेको पाइन्छ । भरुवाराशी स्वास्थ्य चौकीका अनुसार सुरक्षित खानेपानीको अभाव तथा सरसफाईको कमीले गर्दा ईट्टा भट्टाहरूका कामदार तथा बालबालिकाहरूमा भाडापखाला, आउँ, हैजा, श्वासप्रश्वास तथा चर्म रोगहरू बढि देखा परेका छन् ।

कार्यक्षेत्र

यूम्सले COMIC Relief र तेर दे जोम (Terre des hommes) को आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग तथा ललितपुर ईट्टा उद्योग व्यवसायी संघको सहकार्यमा ललितपुर जिल्लाको बडिखेल र भरुवाराशि गा.वि.स.का ६ वटा ईट्टा भट्टा उद्योगहरू : बोलबम ईट्टा भट्टा उद्योग, सन्तानेश्वर ईट्टा भट्टा उद्योग, बज्रबाराही ईट्टा भट्टा उद्योग, हनुमान ईट्टा भट्टा उद्योग, बज्र ईट्टा भट्टा उद्योग तथा कान्तिपुर ईट्टा भट्टा उद्योगका कामदार र बालबालिकाहरू तथा आसपासका समुदायहरूलाई लक्षित गरेर "संरक्षण परियोजना" संचालन गरिरहेको छ । यस परियोजना अन्तर्गत यूम्सले ईट्टा भट्टा तथा आसपासका समुदायहरूमा विशेषतः खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता, स्वास्थ्य र बाल संरक्षणका कार्यक्रम तथा गतिविधीहरू संचालन गरिरहेको छ ।

परियोजनाको कार्य अवधि तथा लागत

यो परियोजनाको कार्य अवधि ३ वर्ष (२०१३/१४ देखि २०१५/१६) रहेको छ र परियोजनाको लागत रु. ४,०६,२८,९४०/- (चार करोड छ लाख अट्टाइस हजार नौ सय चालिस रुपैया) रहेको छ ।

परियोजनाको उद्देश्य

- १) जोखिममा परेका बालबालिका तथा किशोरकिशोरीहरूको जीवनयापन तथा सीप वृद्धि गर्ने अधिकतम अवसरहरू प्रदान गरि सुरक्षित पार्ने ।
- २) गुणस्तरिय आवास तथा सुरक्षित खानेपानी तथा सरसफाईमा पहुँच वृद्धि गर्ने ।
- ३) प्राथमिक स्वास्थ्य सेवामा पहुँच वृद्धि गर्ने ।
- ४) हिंसा, शोषण तथा दुर्व्यवहारबाट अधिकतम संरक्षण गर्ने ।
- ५) नागरिक अधिकार कायम तथा संरक्षण गर्ने ऐन तथा नीतिहरू लागु तथा कार्यान्वयन गर्ने ।

प्रमुख कार्यहरू

खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता

- ईट्टा भट्टा तथा आसपासका समुदायहरूमा स्वच्छ तथा सुरक्षित खानेपानीको पहुँच वृद्धि गर्ने ।
- बडिखेल गा.वि.स र भरुवाराशि गा.वि.स.मा रहेका खानेपानी उपभोक्ता समितिहरूसँग समन्वय गरी खानेपानी प्रणालीमा खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।
- ६ वटै ईट्टा भट्टामा काम गर्ने सबै कामदारहरूको लागि पुग्ने गरी सुरक्षित बालमैत्री तथा लैङ्गिकमैत्री शौचालयको व्यवस्था गर्न ईट्टा व्यवसायीहरूसँग सहकार्य गरी शौचालय निर्माण तथा प्रयोग गराउन उत्प्रेरित गर्ने ।
- बडिखेल गा.वि.स र भरुवाराशि गा.वि.स.का स्वास्थ्य चौकी र सरकारी विद्यालयमा सुरक्षित खानेपानीको व्यवस्था र अपाङ्गमैत्री तथा बालमैत्री शौचालय निर्माण गर्ने ।
- बडिखेल गा.वि.स र भरुवाराशि गा.वि.स.लाई खुल्ला दिसा मुक्त क्षेत्र घोषणा गर्न योगदान पुऱ्याउने ।
- ईट्टा भट्टा तथा आसपासका समुदायहरूमा खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धि, क्षमता अभिवृद्धि तथा पैरवी गर्ने ।

